

Zajednička europska načela za sposobnosti i kvalifikacije učitelja

(Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications)

EUROPEAN COMMISSION Directorate-General for Education and Culture

Uvod

Ovaj tekst izlaže zajednička europska načela za sposobnosti i kvalifikacije učitelja koja su zamišljena tako da odgovaraju izazovima postavljenima u zajedničkom privremenom izvješću Europskog vijeće i Europske komisije za unaprjeđivanje obrazovanja i stručnog usavršavanja 2010. (*Joint Interim Report by the European Council and the European Commission on Progress Towards Education and Training 2010*).¹ Svrha im je da na odgovarajući način podupru razvoj novih strateških politika u obrazovanju na nacionalnoj i regionalnoj razini.

Pozadina

Učitelji² imaju presudnu ulogu u podržavanju iskustva učenja, kako kod djece i mladih tako i u odraslih učenika. Oni su ključne osobe u razvoju obrazovnih sustava i primjeni reforma koje Europsku uniju mogu učiniti najuspješnijim prostorom gospodarstva znanja u svijetu do 2010. g. Njihova struka, koja je nadahnutu vrijednostima društvene uključenosti i potrebom njegovanja potencijala svih učenika, vrši jak utjecaj na društvo i ima odlučujuću ulogu u unapređivanju ljudskih mogućnosti i oblikovanja naraštaja budućnosti. Stoga, da bi dosegla taj visoki cilj, Europska unija mora ulogu učitelja, njihovo cjeloživotno obrazovanje te stručni razvoj postaviti među prioritetne ciljeve.

Obrazovanje učitelja trebalo bi ih pripremati da odgovaraju sve većim izazovima društva znanja, no također i za aktivno sudjelovanje u tom društvu, kao i za pripremanje učenika na samostalno cjeloživotno učenje. Učitelji bi zato trebali moći promišljati o procesima učenja i poučavanja stalnim angažmanom na znanju predmeta kojim se bave, sadržaju kurikuluma, pedagogiji, inovacijama, istraživanjima, kao i društvenim i kulturnim dimenzijama obrazovanja. Obrazovanje učitelja mora biti na visokoškolskoj ili odgovarajućoj razini, podržano čvrstom suradnjom između visokoškolskih ustanove: i ustanova u kojima će se učitelji zapošljavati.

Učitelji imaju ključnu ulogu u pripremanju učenika za njihovu ulogu građana Europe. Kao takvi, oni bi morali biti obrazovani tako da budu svjesni zajedničkih kulturoloških temelja, kao i bogatih nacionalnih i regionalnih različitosti što ih međusobno dijele. Moraju biti sposobni kretati se unutar svoje struke diljem Europske unije. Stoga treba dati prednost razvoju međusobnog povjerenja i

¹ *Education and Training 2010 - The Success of the Lisbon Strategy Hinges on Urgent Reforms* (J.I.R.: (Obrazovanje i usavršavanje 2010 - Uspjeh Lisabonske strategije vezan je za hitne promjene. Zajedničko privremeno izvješće koje su Vijeće i Komisija prihvatili 26. veljače 2004., str. 28. Izvješće je posebno naglasilo potrebu uspostave europskog okvira kvalifikacija, kao doprinosa uspostavi Europe obrazovanja i usavršavanja.

² U ovom dokumentu *učitelj* je priznata osoba i ima status *učitelja* (ili odgovarajući) u skladu sa zakonima i propisima pojedine države. Riječ *odgovarajući* potrebna je ovdje stoga što u nekim državama možda postoje skupine *učitelja* različitih zvanja ali posjeduju isti status. U ovome kontekstu *učitelji* mogu raditi s predškolskom djecom, učenicima u osnovnom i srednjem obrazovanju, s odraslim učenicima te polaznicima strukovnih programa na višim i visokim školama i veleučilištima ili organizacijama za stručno usavršavanje.

priznavanja sposobnosti i kvalifikacija učitelja i instruktora među državama-članicama EU.

Iako učitelji imaju ključnu ulogu u društvu, oni u njemu ne mogu djelovati sami. Visoka kvaliteta obrazovanja, učitelja mora biti poduprta čvrstim nacionalnim i regionalnim strateškim politikama, koje uvažavaju potrebnu materijalnu podršku učiteljima. Te strategije moraju određivati i početno obrazovanje učitelja, kao i stalno stručno usavršavanje, a moraju biti oblikovane u širem kontekstu opće strategije poučavanja. Obrazovanje učitelja utječe na kvalitetu učenja i stoga mora biti dio nacionalnih ili regionalnih sustava koji su usmjereni na unapređivanje i vrednovanje kvalitete obrazovanja i usavršavanja.

Zajednička načela

Ova zajednička europska načela morala bi poslužiti kao sredstvo podrške razvoju strateških politika za obrazovanje učitelja na nacionalnoj odnosno regionalnoj razini. Ona mogu biti poticaj i za razvoj strateških politika koje će odgovoriti na razinu i raspon izazova s kojima se suočava Europska unija, te koje će poboljšati kvalitetu i učinkovitost obrazovanja u cijeloj Europi.

Zajednička europska načela su:

- **Visoka stručna sprema.** Visoka kvaliteta obrazovnih sustava zahtijeva da se svi učitelji obrazuju u visokoškolskim ustanovama ili ustanovama odgovarajuće razine. Svaki učitelj mora imati mogućnost nastaviti studij na poslijediplomskom studiju do najviše razine, s ciljem unapređenja svoje učiteljske sposobnosti i povećanja svojih mogućnosti za napredovanje unutar struke. Obrazovanje učitelja je višedisciplinarno. To načelo zahtijeva da učitelj posjeduje: 1) znanje iz predmeta koji predaje; 2) znanje iz pedagogije; 3) vještine i sposobnosti potrebne za vođenje učenika i pružanje podrške učenicima; 4) razumijevanje društvenog i kulturološkog značenja obrazovanja. Sve to učiteljima omogućava da u potpunosti odgovore potrebama svakoga pojedinog učenika. Njihovo obrazovanje, s naglaskom na praktične vještine i njegovu akademsku i znanstvenu utemeljenost, daje im sposobnosti i samopouzdanje promišljenih praktičara koji razborito upravljaju informacijama i znanjem.
- **Zanimanje postavljeno u kontekst cjeloživotnog učenja.** Obrazovanje učitelja - podrazumijeva stalan stručni razvoj i obuhvaća cijeli raspon profesionalne karijere pojedinca. Učitelji prepoznaju važnost stjecanja novih znanja i sposobni su koristiti inovacije i spoznaje u svrhu prenošenja novih informacija. Potpuno su angažirani u proces cjeloživotnog učenja i sposobni su napredovati i prilagođavati se novim zahtjevima tijekom svoje karijere. Aktivno sudjeluju u stručnom usavršavanju, što biva priznato unutar njihovih vlastitih sustava. Također doprinose da mladi ljudi, kao i odrasli, postanu neovisniji cjeloživotni učenici.
- **Mobilno zanimanje.** Mobilnost je glavna odrednica kako temeljnog obrazovanja učitelja tako i daljnjih programa njihova usavršavanja. Učitelje se potiče da rade dulje vrijeme u drugim europskim državama. Takvim učiteljima priznat je njihov status u zemlji-domaćinu, a njihovo sudjelovanje je priznato i cijenjeno u vlastitoj matičnoj državi. Postoji i mogućnost njihove pokretljivosti između različitih razina obrazovanja, kao i prema različitim strukama u obrazovnom sektoru i sektoru stručnog usavršavanja.
- **Zanimanje temeljeno na partnerstvu.** Visokoobrazovne ustanove sklapaju partnersku suradnju sa školama, visokim školama i ustanovama za stručno usavršavanje. Učitelje se potiče da preispituju spoznaje dobre prakse i u rad uključe svježije inovacije i istraživanja, u svrhu držanja koraka s ubrzanim razvojem društva znanja. Obrazovanje što ga pružaju visokoškolske ustanove poboljšano je saznanjima iz suvremene školske prakse. Obrazovanje

učitelja je, samo po sebi, predmet poučavanja i istraživanja.

Kao rezultat svega toga, učiteljsko zanimanje postaje privlačno, a status učitelja je visok. Učitelji su priznati kao temeljni nositelji razvoja vrijednosti društvene uključenosti i u pojedinca i u društvu. Visoko su obrazovani, stalno razvijaju i preispituju sposobnosti te za to dobivaju odgovarajuću naknadu.

Provođenje u djelo: ključne sposobnosti

Poučavanje, usavršavanje i obrazovanje moraju se promatrati u najširem smislu. Takav pristup doprinosi ne samo gospodarskom nego i kulturnom viđenju društva znanja. Stoga bi učitelji trebali biti osposobljeni za učinkovit rad u trima područjima koja se djelomice preklapaju.

Učitelji bi morali biti osposobljeni za:

- rad s informacijama, tehnologijom i znanjem;
- rad s ljudima - učenicima, vježbenicima, odraslim učenicima, suradnicima i ostalim partnerima u obrazovanju;
- rad u društvu i s društvom na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj, europskoj i široj globalnoj razini.

Njihov rad unavedenim područjima trebao bi biti:

- utemeljen na stručnom kontinuitetu cjeloživotnog učenja;
- povezan s Europskim okvirom za kvalifikacije.

Razvoj stručnih sposobnosti valjalo bi promatrati u kontinuitetu njihova profesionalnog života. Ne treba očekivati da će svi učitelji nakon temeljnog obrazovanja posjedovati sve neophodne sposobnosti. No za uprave škola izazovno je osigurati takve sposobnosti na kolektivnoj razini, tj. na razini ustanove.

Učitelji bi trebali biti sposobni za opisane aspekte svoje profesije.

- *Primjena znanja, tehnologije i informacija.* Učitelji su sposobni raditi s različitim oblicima znanja. Njihovo obrazovanje omogućava im pristup znanju te ih osposobljava da analiziraju, vrednuju, preispituju i prenose, učinkoviti koristeći tehnologiju ondje gdje je to prikladno. Njihove pedagoške vještine dozvoljavaju im da izgrade i upravljaju nastavim okruženjem i zadrže intelektualnu slobodu izbora pri posredovanju znanja. To također omogućava inovativnost i kreativnost. Njihovo povjerenje u uporabu informacijskih i komunikacijskih tehnologija dopušta im da ih učinkovito uključe u nastavu. Oni su osposobljeni da vode i podržavaju učenike pri snalaženju u mrežama u kojima se informacije mogu pronalaziti i nadograđivati. Također, učitelji imaju visoku razinu znanja i razumijevanja svojega nastavnog predmeta, a na učenje gledaju kao na cjeloživotno putovanje. Praktične i teoretske vještine omogućavaju im da širok raspon strategija učenja i poučavanja usklade s potrebama učenika.
- *Rad s ljudima.* Učiteljski rad je zanimanje temeljeno na vrijednostima društvene uključenosti i njegovanja potencijala svakoga pojedinog učenika. Učitelji su sposobni raditi s učenicima kao pojedincima i podržati ih u razvoju kako bi postali aktivni članovi društva, spremni na sudjelovanje u zajednici. Učitelji razvijaju i suradničke oblike rada kako bi povećali kolektivnu imagineiju učenika. Učitelji poznaju načela ljudskog rasta i razvoja, i pokazuju samopouzdanje u odnosu s drugima. Oni sudjeluju i međusobno surađuju s drugim učiteljima, kako bi što bolje unaprijedili učenje i poučavanje.

- *Rad s društvom i u društvu.* Učitelji doprinose pripremi učenika za njihovu ulogu građana Europe, te im pomažu u osiguravanju shvaćanja važnosti cjeloživotnog učenja. Sposobni su promicati mobilnost i suradnju u Europi. Razumiju način na koji obrazovanje i usavršavanje doprinose razvoju povezanog društva. Razumiju ravnotežu između poštivanja i svijesti o različitosti kultura učenika, te prepoznaju zajedničke vrijednosti. Također razumiju činitelje koji doprinose društvenom povezivanju i isključenosti, te su svjesni etičke dimenzije društva znanja. Oni mogu učinkovito surađivati sa suradnicima i ostalim sudionicima u obrazovanju - roditeljima, ustanovama za izobrazbu učitelja i predstavničkim skupinama. Oni su svjesni da dobro obrazovanje i usavršavanje osiguravaju učeniku raznovrsnije mogućnosti zapošljavanja. Njihovo iskustvo i stručnost omogućavaju im da rade na sustavima osiguranja kvalitete.

Preporuke donositeljima nacionalnih i regionalnih strateških politika

Ove su preporuke namijenjene onima koji su zaduženi za izradu nacionalnih i regionalnih strateških politika, kako bi se one primijenile u skladu sa zajedničkim europskim načelima.

1. Učitelj mora imati visoku školsku spremu i odgovarajuću kvalifikaciju.
2. Programi obrazovanja učitelja trebaju biti raspoređeni u sva tri ciklusa³ visokog obrazovanja, kako bi se osiguralo njihovo mjesto u europskom prostoru visokog obrazovanja te kako bi se povećala mogućnost napredovanja i mobilnost unutar struke.
3. Potrebno je promicati doprinos prakse temeljene na istraživanju i saznanjima za razvoj novih znanja u obrazovanju.
4. Partnerstvo između ustanova koje će zapošljavati učitelje, visokih i viših škola, ustanova za stručno usavršavanje i visokoškolskih ustanova, mora se poticati kako bi dalo podršku visokokvalitetnom usavršavanju i učinkovitoj praksi, te razvijalo inovacijske mreže na lokalnoj i regionalnoj razini.
5. Za kontinuirano stručno usavršavanje učitelja potrebne su povezane i primjereno potpomognute strategije cjeloživotnog učenja. Usavršavanje znanja o nastavnom predmetu struke, kao i pedagoško usavršavanje učiteljima mora biti dostupno tijekom cijelog radnog vijeka te na odgovarajući način nagrađivano.
6. Sadržaji programa temeljnog obrazovanja i stalnog stručnog usavršavanja moraju odražavati važnosti interdisciplinarnog i suradničkog pristupa učenju.
7. Programi mobilnosti morali bi biti uključeni u programe temeljnog obrazovanja i stručnog usavršavanja učitelja.
8. Programi temeljnog obrazovanja i stručnog usavršavanja učitelja moraju učiteljima pružati znanja i iskustva europske suradnje, kako bi mogli svoje učenike poučavati kako postati građanima Europe.

³ Godine 1999. ministri 29 europskih država potpisali su *Bolonjsku deklaraciju* koja se zauzima za uspostavu europskog prostora visokog obrazovanja. Ona uvodi visokoškolsko obrazovanje u dva ciklusa. Na Berlinskoj konferenciji 2003. godine tim je dvama ciklusima dodan i treći - ciklus doktorskog studija.

9. Program temeljnog obrazovanja i stručnog usavršavanja učitelja mora promicati i pružati prilike za učenje europskih jezika.

10. Treba dati prioritet razvoju većeg međusobnog povjerenja i veće transparentnosti kvalifikacija učitelja u Europi, kako bi se omogućilo međusobno priznavanje kvalifikacija i povećala mobilnost učitelja.

Priznanje. Skupina A je raspravljala i usuglasila se oko temeljnih pojmova, raspona i sadržaja Europskog okvira sposobnosti i kvalifikacija učitelja i voditelja, na sastanku u srpnju te ih doradila tijekom izrade Izvješća o napretku 2004. Prema dogovoru na posljednjem plenarnom sastanku, Komisija je sazvala skupinu stručnjaka s područja obrazovanja učitelja da potanko razrade okvire sposobnosti. Željeli bismo izraziti našu zahvalnost na vremenu i trudu toj skupini čiji su članovi bili: prof Sonia Blanford, dekanica za obrazovanje na Canterbury Kent University Collegeu; prof Bernard Cornu, pročelnik Informatičkog odjela Nacionalnog instituta za pedagoška istraživanja, Francuska; prof Hannele Niemi, prorektorica helsinškog Sveučilišta, Finska; prof Pavel Zgaga, Pedagoški fakultet Sveučilišta u Ljubljani, Slovenija.